

การจัดการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนา เรื่อง บริหารจิตเจริญปัญญา ตามแนวคิดปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

Learning management Buddhism subjects management
of Jittapanaya for secondary school (Grade 8) students

เอี่ยมอร ทองเหลือ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนา ตามแนวคิดปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้อง 2/1 โรงเรียนผ่องสุวรรณวิทยา สายไหม จำนวน 21 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสถิติ t-test ผลการศึกษพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพุทธศาสนาตามแนวคิดจิตตปัญญา ตามรูปแบบไตรสิกขาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนาตามแนวคิดปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขาในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านครูผู้สอน/บรรยากาศการสอน การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านคุณธรรมและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด

ABSTRACT

This research aims to 1) comparison of chievement 2) satisfaction with learning Buddhist subject using the guideline of contemplative as threefold training. Samples total of 21 people were the grade 8 students of room 2/1, academic year 2016, Pongsuwanwittaya Saimai School. The subjects were selected by using Simple random sampling. Tools used to gather information comprises of the Achievement test and questionnaire of the satisfaction. Statistics used to analysis data are mean score ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), and t-test to test of statistical. Result of the study found that 1) the achievement of learning Buddhist subject using guideline of contemplative as threefold training found that after study, the achievement was higher than before study with statistical significant at 0.05 level 2) Satisfaction of study on the management of Buddhist subject using guideline of contemplative as threefold training on the aspect of activities in learning, teacher/learning atmosphere, behavior change of learner on moral and behavior change of learners on social aspect was found in the highest level.

คำสำคัญ : แนวคิดจิตตปัญญาตามรูปแบบไตรสิกขา, การจัดการเรียนรู้, การบริหารจิตปัญญา

Keywords : concept of contemplative as threefold training, Learning management, subjects management

* หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักถึงความสำคัญ ซึ่งในปัจจุบันสังคมไทยมีการย้ายถิ่นเพื่อเข้ามาทำงานในกรุงเทพฯ ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาอาชญากรรม และปัญหาต่าง ๆ ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น จึงทำให้เกิดปัญหาทางด้านศีลธรรมมากขึ้น ส่งผลให้ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ลดน้อยลง ซึ่งเกิดจากมีความเจริญด้านวัตถุมากกว่าเจริญด้านจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องตลอดมา (ธีระ สลักเพชร, 2552) สภาพปัญหาในสังคมล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากที่มนุษย์ส่วนใหญ่พยายามไขว่คว้าแต่ความสุขทางกาย ซึ่งเป็นความสุขที่ไม่คงทนยั่งยืน ซึ่งระบบการศึกษาทั่วไปในปัจจุบันไม่สามารถมีส่วนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว (ธิป ศรีสกุลไชยรัก, 2553) ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมไม่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เข้าใจถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาดตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม (กรมวิชาการ, 2551) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนานั้นต้องมีความสัมพันธ์มีขั้นตอนและกระบวนการที่เป็นลำดับ ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมกับการเรียนการสอนได้อย่างเต็มศักยภาพ ครูต้องออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริง (โชติมาพร ไชยสิทธิ์, 2557) อีกทั้งการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สุรางค์ เพ็ชรทอง, 2557) หากครูผู้สอนไม่สามารถจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และเข้าใจถึงหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้ ผู้เรียนก็จะเกิดการเรียนรู้ที่ไม่มีประสิทธิภาพ และขาดความเข้าใจที่ถูกต้องได้

ในช่วง 3 ปี ย้อนหลังติดต่อกันของการสอบในวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนโรงเรียนผ่องสุวรรณวิทยา สายใหม่พบว่า ผลสัมฤทธิ์คะแนน LAS ได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ทางโรงเรียนได้กำหนดเกณฑ์ไว้ที่ 3.00 (ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนผ่องสุวรรณวิทยา สายใหม่, 2558) จากความสำคัญข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาวิชาการเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่า แนวคิดที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมากในขณะนี้ คือ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งเป็นทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติที่มีมุ่งหมายให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงในระดับต่าง ๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงภายในตน และการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้ง (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2553) เป็นการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานทางด้านจิตใจ

จิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาจิตและปัญญา เพื่อช่วยให้มนุษย์เป็นคนที่ มีจิตสำนึกในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกต่อส่วนรวม (เสนห์ เสาวพันธ์, 2554) ดังนั้นกระบวนการเรียนการสอน จึงเน้นพัฒนาจิตและปัญญา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ภายในจิตใจของผู้เรียนด้วยการสอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาในรูปแบบไตรสิกขา เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระที่เรียนโดยมีกิจกรรมจิตตปัญญาเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองอย่างมีสติ รอบคอบ รู้จักคิดใคร่ครวญ พัฒนาจิตและปัญญา (พระธรรมปิฎก, 2551)

จิตตปัญญาเป็นการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญจากภายใน โดยใช้ประสบการณ์สู่การเรียนรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงจิตตปัญญา เป็นหนึ่งในระบบการศึกษาหรือระบบการเรียนรู้ใหม่ที่ควรมีเพื่อให้พ้นวิกฤติ โดยมี 2 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ การศึกษาในฐานะวัฒนธรรมและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (ประเวศ วะสี, 2550) ได้มีผู้ริเริ่มขับเคลื่อนงานด้านจิตตปัญญาอย่างเป็นรูปธรรม มีบุคลากรจากหลายหน่วยงานและองค์กรร่วมกันทำงาน เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงเรียนสัตยาไสย เสถียรธรรมสถาน เป็นต้น

จิตตปัญญาเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ที่เน้นการพัฒนาด้านในอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ เกิดความรัก ความเมตตา มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมและสามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ มาประยุกต์ได้อย่างสมดุล อันเกิดเป็นความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (ประเวศ วะสี, 2549) ในขณะที่ จารุพรณ กุลศิริ (2549) กล่าวถึงการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาว่าเป็นศาสตร์ที่สามารถอธิบายความเป็นหนึ่งเดียวของทุกสรรพสิ่งที่ทำให้ทุกคนเข้าใจได้ง่าย รวมทั้งการฝึกฝนในเรื่องของจิตใจ การฝึกสติ สมาธิ ซึ่งเป็นเรื่องที่สามารถปฏิบัติควบคู่ไปกับวิชาในห้องเรียน เพื่อให้เกิดการเปิดรับข้อมูลหรือความรู้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาที่ได้รับการสังเคราะห์ออกมาจากการร่วมโครงการนำร่อง คือ หลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ หลักความเมตตา หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ หลักการเผชิญหน้ากับความจริง หลักความต่อเนื่อง หลักความมุ่งมั่น และหลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ เรียกว่า “หลักจิตตปัญญาศึกษา” หรือ 7C's (ธนา นิลชัยโกวิทย์ และคณะ, 2550) ซึ่งเป็นเรื่องที่สามารถปฏิบัติควบคู่ไปกับวิชาในห้องเรียน การฝึกฝนจิตใจสามารถพัฒนาการเรียนรู้ มีทั้งความสุข และได้สติ-สมาธิไปพร้อมกัน เช่น การฝึกโยคะ ศิลปะ กิจกรรมอาสาสมัคร กิจกรรมโดะลื้อค หรือการปลีกวิเวกเพื่อให้รู้จักตนเอง เพื่อยกระดับจิตใจเพื่อเชื่อมสิ่งภายนอกและการรับรู้ภายในอย่างมีสติซึ่งเป็นการปฏิบัติแนวคิดปัญญา 14 จะช่วยให้เข้าใจ ตนเองมากขึ้น พัฒนาด้านความคิดเชิงวิเคราะห์ ส่งเสริมให้เกิดคำถามขึ้นในใจที่นำไปสู่การเรียนรู้ในชีวิต 14 และนำประสบการณ์ ที่ได้รับไปเรียนรู้สิ่งใหม่ต่อไป (สุวรรณา ชิวพฤกษ์ และคณะ, 2550)

การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เป็นการสอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้นตอน ดังนี้ (เนาวนิจ ใจมั่น, 2551)

ขั้นศีล คือ การควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียนให้อยู่ในอาการสำรวมทั้งกาย วาจา ใจ ให้อยู่สภาพเรียบร้อยพร้อมที่จะ ปฏิบัติกิจกรรม โดยให้ผู้เรียนเลือกตัดสินใจกระทำการสิ่งใดในการสนองสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักความเมตตา หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ ตามแนวคิดปัญญา

ขั้นสมาธิ คือ การฝึกจิตของผู้เรียนให้มีสมาธิเบื้องต้น โดยให้จิตจดจ่อกับสิ่งที่กระทำด้วยอาการที่สงบ จิตใจระลึกการกระทำอยู่กับลมหายใจอย่างมั่นคงต่อความตั้งงามซึ่งสอดคล้องกับหลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญ ตามแนวคิดปัญญา

ขั้นปัญญา ผู้เรียนมีจิตที่แน่วแน่ทำความเข้าใจในปัญหา เหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้น จนเกิดความเข้าใจและรู้แจ้งจนสามารถแก้ปัญหาได้ ซึ่งสอดคล้องกับ หลักการเผชิญหน้ากับความจริง หลักความต่อเนื่อง หลักความมุ่งมั่น และหลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ ตามแนวคิดปัญญา

ข้อดี การนำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขามาใช้ นอกจากจะทำให้ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นแล้ว ยังช่วยให้นักเรียนมีความฉลาดทางอารมณ์ รวมทั้งใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้ดีอีกด้วย

ข้อจำกัด การสอนวิธีนี้ถ้าครูขาดความสนใจ หรือเอาใจใส่ให้นักเรียนการทำงานอาจล้าเหลว หรือหากครูไม่มีความอดทน อาจไปจัดทำโครงการหรือช่วยเด็กทำงานเสียเอง ทำให้ผิดวัตถุประสงค์ได้ง่าย และการสอนวิธีนี้บางครั้งจะไม่ได้รับเนื้อหาวิชา ครบถ้วน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาพุทธศาสนาให้มีคะแนน ที่สูงขึ้นกว่าเดิม และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในวิชาพุทธศาสนา ตามแนวคิดจิตตปัญญา โดยใช้รูปแบบ ไตรสิกขา และยังเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์คะแนน LAS ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่ทางโรงเรียนกำหนดไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียนวิชาพุทธศาสนาตามแนวคิดปัญญา โดยใช้รูปแบบ ไตรสิกขา
2. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนา ตามแนวคิดปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขา

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร จำนวน 8 โรงเรียน มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 557 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้อง ม.2/1 จำนวน 21 คน ซึ่งเรียนวิชาพุทธศาสนา เรื่อง บริหารจิตเจริญปัญญา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแนวคิดปัญญาโดยใช้รูปแบบไตรสิกขา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนผ่องสุวรรณวิทยา สายไหม สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2550)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

สร้างแผนการจัดการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนา เรื่องบริหารจัดการเจริญปัญญา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามแนวคิดปัญหาโดยใช้รูปแบบไตรสิกขา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 20 แผน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการทดลองได้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 เป็นเวลา 2 เดือน ตั้งแต่เดือน มิถุนายน – กรกฎาคม 2559 สัปดาห์ละ 3 คาบ คาบละ 50 นาที รวม 6 สัปดาห์ และอีก 2 คาบ รวมทั้งสิ้น 20 คาบ

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนา เรื่องบริหารจัดการเจริญปัญญา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามแนวคิดปัญหาโดยใช้รูปแบบไตรสิกขา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ตัวแปรตาม ได้แก่

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของการเรียนรู้
2. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้

ขอบเขตด้านพื้นที่

ดำเนินการทดลองที่โรงเรียนผ่องสุวรรณ วิทยาลัยใหม่ สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการทดลองได้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 เป็นเวลา 2 เดือน ตั้งแต่เดือน มิถุนายน-กรกฎาคม 2559 สัปดาห์ละ 3 คาบ คาบละ 50 นาที รวม 6 สัปดาห์ และอีก 2 คาบ รวมทั้งสิ้น 20 คาบ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนา เรื่องบริหารจัดการเจริญปัญญา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแนวคิดปัญหาโดยใช้รูปแบบไตรสิกขา โดยนำแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบด้านความถูกต้องด้านเนื้อหา ด้านการวัดผลและประเมินผล ความเหมาะสมของภาษา เพื่อให้ครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัดการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ได้ค่าความเหมาะสมเท่ากับ 4.61

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบไปด้วย

2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ได้กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้จากแผนการจัดการเรียนรู้ สร้างตารางวิเคราะห์ข้อสอบ ออกข้อสอบ จำนวน 150 ข้อ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหาค่า IOC ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.67-1.00 ซึ่งเลือกข้อที่มีค่า IOC ที่มีค่ามากกว่า 0.67 ขึ้นไป นำไปทดลองสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการทดลองได้ค่าความยากง่าย (p) มีค่าระหว่าง 0.30-0.65 และค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าระหว่าง -0.60-0.70 คัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย ที่มีค่าตั้งแต่ 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก ที่มีค่าตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป จำนวน 50 ข้อ นำไปหาค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบโดยใช้สูตร KR 20 ของ Kuder Richardson ได้ค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบเท่ากับ 0.95 จึงมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานตามที่ได้กำหนดไว้ เมื่อได้เครื่องมือตามเกณฑ์ มาตรฐานที่กำหนดแล้วจึงเข้าเก็บข้อมูลตามวันที่กำหนดไว้

2.2 แบบสอบถามความพึงพอใจ

สร้างแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ จำนวน 20 ข้อ นำแบบประเมินความพึงพอใจ นำเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน เมื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ สำหรับการรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ข้อสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 50 ข้อ และนำคะแนนมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

3.2 ดำเนินการจัดการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนา เรื่องบริหารจัดการเจริญปัญญา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแนวคิดปัญญาโดยใช้รูปแบบไตรสิกขาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 20 แผน เป็นเวลา 2 เดือน ตั้งแต่เดือน มิถุนายน-กรกฎาคม 2559 สัปดาห์ละ 3 คาบ คาบละ 50 นาที รวม 6 สัปดาห์ และอีก 2 คาบ รวมทั้งสิ้น 20 คาบ

3.3 ทำการทดสอบหลังเรียน (Posttest) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้ฉบับเดียวกับการทดสอบ ก่อนเรียนพร้อมกับแจกแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนหลังจากได้รับการจัดการเรียนรู้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของ งานวิจัยดังนี้

4.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนวิชาพุทธศาสนาตามแนวคิดปัญญาโดยใช้รูปแบบ ไตรสิกขา โดยการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for Dependent Samples)

4.2 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนาตามแนวคิดปัญญา โดยใช้รูปแบบ ไตรสิกขา โดยการหาค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ การจัดการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยดำเนินการหาค่าเฉลี่ยเป็นมาตรฐานส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สำหรับการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ มีเกณฑ์การแปลความหมายดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

สรุปผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเสนอตามขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนวิชาพุทธศาสนา ตามแนวคิด จิตปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขา ดังนี้

ตาราง 1 วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนวิชาพุทธศาสนา ตามแนวคิดจิตปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขา

เครื่องมือที่ใช้วัด	$\bar{X}$	S.D.	S.D	t	Prob.
แบบทดสอบ ก่อนเรียน	21.43	5.07	4.02	21.16	.000
แบบทดสอบ หลังเรียน	39.95	5.56			

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตาราง 1 ผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาพุทธศาสนา พบว่า การทดสอบก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 21.43 และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 39.95 และเมื่อนำมาเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของผู้เรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิจัยครั้งนี้ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพุทธศาสนาตามแนวคิดจิตปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 2 วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนาตามแนวคิดตปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขา

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
กิจกรรมการเรียนรู้	4.53	0.34	มากที่สุด
ครูผู้สอน/บรรยากาศการสอน	4.46	0.23	มาก
การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านคุณธรรม	4.56	0.11	มากที่สุด
การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านสังคม	4.51	0.10	มากที่สุด
ค่าคะแนนเฉลี่ย	4.53	0.13	มากที่สุด

จากตาราง 2 ผู้เรียนมีความพึงพอใจวิชา พุทธศาสนา ตามแนวคิดตปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขาโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) และสำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูผู้สอน/บรรยากาศการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$)

การวิจัยครั้งนี้ด้านความพึงพอใจด้านกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจด้านกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) ด้านครูผู้สอน/บรรยากาศการสอน พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจด้านครูผู้สอน/บรรยากาศการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$) ด้านความพึงพอใจการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านคุณธรรมพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านคุณธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) ด้านความพึงพอใจการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านสังคม พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$)

จากผลของการวิจัยจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดตปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขา ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดตปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขา ตลอดจนส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านคุณธรรมและด้านสังคมในทางที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมได้เป็นอย่างดี จึงสามารถนำการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดตปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขาไปปรับใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้ได้ประโยชน์ต่อไป

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนา เรื่อง บริหารจิตเจริญปัญญาตามแนวคิดตปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

การจัดการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนา เรื่อง บริหารจิตเจริญปัญญาตามแนวคิดตปัญญาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า คะแนนทดสอบก่อนเรียนสูงกว่าหลังเรียน เนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดตปัญญา ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พร้อมทั้งศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นสร้างแผนการจัดการเรียนรู้วิชาพุทธศาสนา เรื่อง บริหารจิตเจริญปัญญา ตามแนวคิดตปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขาจำนวน 20 แผน นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ

ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดตปัญญา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขา เป็นการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง รู้จักตนเองมากขึ้นและพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ มีความรู้สึกมั่นคงในจิต สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง การจัดกิจกรรมด้วยวิธีดังกล่าวทำให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (บัวครอง ชัยปราบ, 2553) อีกทั้งยังเป็นการเรียนรู้ที่เน้นปัญญา อารมณ์ และเหตุผล ด้วยการชี้แนะให้ผู้เรียนเรียนรู้สามารถวิเคราะห์หามุมมองแง่บวกในสังคมด้วยการเป็นพลเมืองดี สร้างการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการฝึกปฏิบัติ

ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการเริ่มต้นจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวก่อนนั่นก็คือจิต (Mind) ซึ่งเป็นก้าวแรกของการทำความดีต่อตนเองและยังประโยชน์ต่อสังคมและสาธารณชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาผู้เรียนที่ยั่งยืนของจิตใจ และองค์ความรู้ซึ่งเป็นทางออกที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาร่วมกันในที่สุด (เชษฐภูมิ วรรณไพศาล, 2552) นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาคศึกษานั้น เป็นมุมมองของนักปรัชญาที่เกี่ยวกับการได้มาซึ่งความรู้ว่าจิตตปัญญาศึกษากับการพัฒนาเยาวชน เน้นการฝึกปฏิบัติ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนตระหนักรู้อย่างมีสติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตระหนักรู้ในตนเองและการรู้ในตนเอง เชื่อมโยงกับโลกภายนอก ซึ่งการฝึกปฏิบัติ ได้แก่ การฝึกสมาธิ การเคลื่อนไหวและการไตร่ตรองเพื่อพิจารณาถึงความเป็นจริงในธรรมชาติ ทั้งนี้การฝึกปฏิบัติดังกล่าวจะช่วยส่งผลให้เยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ (Jossey, 2008) ซึ่งจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปเป็นระยะ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้หลายลักษณะ เป็นผลของประสบการณ์สะสมที่ค่อย ๆ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดขึ้นอย่างฉับพลันเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจน (Mezirow, 2000) ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวเรศ พันธโนราช (2553) ได้ทำการวิจัยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาคศึกษา โดยใช้รูปแบบการสอนตามหลักไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีสติ จิตใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ได้เรียนรู้ จึงส่งผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และผู้เรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น โดยมีความรักและความเมตตา กับสรรพสิ่งทั้งหลายด้วยใจบริสุทธิ์ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สุนีย์ ผงยุคลป์ (2551) ได้ทำการวิจัยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญญาคศึกษา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขาที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งพบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบไตรสิกขา มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนทางด้านการเรียนสูงกว่าผู้เรียนก่อนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ และผู้เรียนที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขาที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่ามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านพฤติกรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองจากการคิดใคร่ครวญอย่างมีสติ รอบคอบ เช่นเดียวกับงานวิจัยของอุทิศกรรณ์ อินทรเทศ (2558) ได้นำรูปแบบไตรสิกขามาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมให้แก่ผู้เรียน หลังจากศึกษาความพึงพอใจการสอนรูปแบบไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนมีความสุขในการทำกิจกรรมการเรียนรู้และได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมอย่างมีสติ

ผลการศึกษาความพึงพอใจด้านกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันด้วยความรักและความเมตตาอย่างทั่วถึง ดังนั้นควรมีการจัดการเรียนรู้ด้วยการทำงานร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง และเรียนรู้ซึ่งกันและกันด้วยความรักและความเมตตา รวมทั้งเอื้อประโยชน์ต่อกันมากที่สุด (ทิตินา แชมมณี, 2551)

ด้านครูผู้สอน/บรรยากาศการสอนผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน ดังนั้น ครูควรมีการจัดเนื้อหาที่มุ่งเน้นที่การนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดผลจริงให้มากที่สุด ลักษณะเนื้อหาในที่นี้ จึงเป็นเรื่องจริยธรรมที่เป็นแนวปฏิบัติเพื่อจัดสรรสังคมสู่ความสงบสุขและเป็นระเบียบของสังคม ทั้งนี้ความคิดเกี่ยวกับจริยธรรม มีจุดมุ่งหมายที่ความสงบสุข ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในสังคม การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพอย่างมีความสุข และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านคุณธรรมผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนแต่งกายสะอาดเรียบร้อย เป็นที่ภาคภูมิใจกับผู้ที่ได้พบเห็น ดังนั้นครูต้องมุ่งเสริมสร้างและปลูกฝังความรู้และความเข้าใจ ตลอดจนฝึกความมีระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกายให้กับผู้เรียนได้ปฏิบัติจนเป็นกิจนิสัย ซึ่งจะทำให้ผู้ที่ได้พบเห็นมีความรู้สึกที่ดี อีกประการหนึ่งที่จะต้องเน้นเป็นพิเศษ คือ การรู้จักรักษาความสะอาดด้วยตนเอง ทั้งในโรงเรียนและที่บ้านเพื่อให้เกิดเป็นกิจนิสัยจนถาวรต่อไป

ด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้านสังคมผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลรักษาสังแวดล้อม ครูจึงควรน้อมนำแนวพระราชดำริ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม สร้างความรู้ความเข้าใจในการเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างธรรมชาติ และการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการนำกลุณทฤษฎีที่มีประสิทธิภาพ(EM) มาใช้แทนสารเคมี ด้วยการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้อยู่กับธรรมชาติอย่างมีความเมตตา ส่งผลให้เป็นผู้เรียนสามารถเป็นผู้นำในการเกื้อกูลและรักษาสังแวดล้อมได้อย่างยั่งยืนและถาวร

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชา พุทธศาสนา ตามแนวคิดปัญหา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจึงพิสูจน์ได้ว่าการจัดการเรียนรู้วิชา พุทธศาสนา ตามแนวคิดปัญหา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีขั้นตอนในการสอน คือ (ขั้นศีล) เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้จิตใจอยู่ในความสงบ เพื่อให้สามารถอยู่ในสภาวะที่สมดุลพร้อมที่จะเกิดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ ผ่านความสงบนิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพิจารณาด้วยใจอย่างใคร่ครวญตามแนวคิดปัญหา เช่น การทำสมาธิกำหนดจิตจดจ่ออยู่กับเสียงเพลง การสวดมนต์ การแผ่เมตตา โดยให้ฝึกกำหนดสติขณะพักผ่อน ขั้นขั้นศีล เป็นการอธิบายจุดประสงค์ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรมและสิ่งที่ผู้เรียนจะได้รับจากกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับหลักความเมตตา หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ ตามแนวคิดปัญหา ซึ่งในแต่ละกิจกรรมที่นำมาใช้ในแต่ละชั่วโมงมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน การคัดเลือกกิจกรรมต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในเนื้อหาวิชาที่สอน ขั้นฝึกปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติตามกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งอาจจะปฏิบัติด้วยตนเองหรือปฏิบัติเป็นกลุ่ม ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของกิจกรรมที่นำมาใช้ เช่น กิจกรรมผ่านความสงบนิ่งส่วนใหญ่จะให้ผู้เรียนทุกคนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และกิจกรรมการฟังอย่างลึกซึ้งจะปฏิบัติเป็นกลุ่ม ขั้นปัญญาเป็นการสะท้อนความคิด เป็นการสรุปเนื้อหาทั้งหมดที่เรียนในแต่ละครั้งร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนความคิดเกี่ยวกับความรู้สึกรับรู้ต่อกิจกรรมซึ่งสอดคล้องกับหลักการเผชิญหน้ากับความจริง หลักความต่อเนื่อง หลักความมุ่งมั่น และหลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ ตามแนวคิดปัญหาดังนั้นกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวคิดปัญหา ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจึงทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ลดความตึงเครียดในการเรียนรู้ เช่นเดียวกับงานวิจัยสุพิชญา โคทวี (2553) พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดปัญหาศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้โดยใช้จิตใคร่ครวญสิ่งต่าง ๆ ที่ปราศจากอคติ การรู้จักตนเองทำให้เกิดปัญญาที่จะเข้าใจสรรพสิ่งรอบตัวอย่างแท้จริง เกิดความรัก ความเมตตา เพื่อนมนุษย์สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเราตลอดจนมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวมและสามารถที่จะเชื่อมโยงองค์ความรู้ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข การจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาได้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เห็นคุณค่าในตนเอง เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ได้อย่างสมดุลการยอมรับซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของความเชื่อมั่นในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรอนงค์ แจ่มผล (2556) เห็นว่า จิตตปัญญาเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายในทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์และกระบวนการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง ให้ตระหนักเห็นคุณค่าในตนเอง เข้าใจถึงความจริงที่ได้เรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายความคิดเพื่อนำไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียนส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการปฏิบัติจริงเพื่อให้ได้แสดงออกอย่างเต็มศักยภาพ

ทั้งนี้ประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จึงช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้วิชา พุทธศาสนา ตามแนวคิดปัญหา โดยใช้รูปแบบไตรสิกขา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพิ่มขึ้น และมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าประเด็นที่ควรนำมาเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การใช้แนวคิดจิตตปัญญา ตามรูปแบบไตรสิกขาให้มีประสิทธิภาพได้ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการใช้แนวคิดจิตตปัญญา ตามรูปแบบไตรสิกขาแต่มีการเปรียบเทียบโดยแบ่งระดับความสามารถของผู้เรียนเป็นความสามารถสูง ปานกลาง ต่ำ ว่ามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างไร
2. ควรทำการวิจัยการใช้แนวคิดจิตตปัญญาโดยใช้รูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ และเป็นไปตามความต้องการของครูผู้สอนในรูปแบบที่ตนเองถนัด
3. ควรมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเป็นการยืนยันข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ไปกำหนดข้อค้นพบที่จะได้จากองค์ความรู้ใหม่ต่อไป

รายการอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2551). *คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

จารุพรรณ กุลดิลก (2549). *จิตตปัญญาศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 14 มิถุนายน 2554, จาก <http://www.jitwivat.org>.

จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2553). "ความรู้และความเข้าใจพื้นฐาน," *วารสารครุศาสตร์*. 3(1), 21-30.

- เชษฐภูมิ วรณไพศาล. (2552). บทความสะท้อนคิดการสอนโดยใช้แนวทางจิตตปัญญาศึกษา กระบวนการวิชา 057201 รายงานความก้าวหน้าแลกเปลี่ยนเรียนรู้โครงการเพิ่มขีดความสามารถความเป็นสถาบันพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- โชติมาพร ไชยสิทธิ์. (2557). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21: สอนอย่างไรให้เกิดผลกับผู้เรียน. *รวมบทความทักษะแห่งศตวรรษที่ 21*, 21-26.
- ทศนา เขมมณี. (2551). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ
- ธนา นิลชัยโกวิทและคณะ. (2550). *โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาชุดการเรียนรู้การอบรมและกระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์ธรรม), สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- ธานินทร์ ศิลปจารุ. (2550). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วี อินเตอร์ พรีน.
- ธิป ศรีสกุลไชยรัก. (2553). *แนวคิดทางจิตตปัญญา ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดจิตปัญญาวาส ในคู่มือจิตตปัญญาศึกษาเรื่องจิตตปัญญาศึกษา : ทฤษฎีการปฏิบัติ*. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีระ สลักเพชร. (2552). *การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- เนาวนิจ ใจมั่น. (2551). *พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัวครอง ชัยปราบ. (2553). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์การฝึกปฏิบัติสมาธิตามหลักอานาปานสติ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนชุมชนหนองแม่ไก่. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การอ้างอิงประชากรเมื่อใช้เครื่องมือแบบมาตราส่วน ประมาณค่ากับกลุ่มตัวอย่าง. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม*, 3(1), 22-25.
- ประเวศ วะสี. (2550). *รายงานการวิจัยเรื่อง มหาวิทยาลัยกับจิตตปัญญาศึกษาและไตรยางค์แห่งการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดลและแผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ.
- _____. (2549). *การศึกษาสมบูรณแบบ: คือวงกลมที่คุ้มครองโลกถึงที่สุด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อุษาการพิมพ์.
- ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนผ่องสุวรรณวิทยา สายไหม. (2558). *การวัดและประเมินผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนผ่องสุวรรณวิทยา สายไหม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2551). *คู่มือชีวิต*. กรุงเทพฯ: บริษัทธนธัชการพิมพ์ จำกัด.
- สุนีย์ ผจญศิลป์. (2551). *ผลการสอบแบบไตรสิกขาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุพิชญา โคทวิ. (2553). “จิตตปัญญาศึกษาทางเลือกใหม่การศึกษาไทย,” *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิษฐ์*. 8(2), 41-52.
- สุรางค์ เพ็ชรทอง. (2557). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. รวมบทความทักษะแห่งศตวรรษที่ 21*, 27-33.
- สุวรรณา ชิวพภักษ์ และคณะ. (2550). *รายงานดำเนินโครงการฉบับสมบูรณ์ โครงการศิลปสร้างสรรค์ ดุลยภาพชีวิตภายใน*. นครปฐม: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสนห์ เสาวพันธ์. (2554). *การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา*. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารจัดการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อรอนงค์ แจ่มผล. (2556). *รายงานการวิจัยเรื่อง ผลของกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้ภายในตนเองของนักศึกษาที่เรียนรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู*. กำแพงเพชร : คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- Jossey. (2008). “Contemplative Education and Youth Development,” *New Directions for Youth Development*. 2008(118), 101-105.
- Mezirow. (2000). *Learning to Think like and Adult*. San Francisco: Jossey-Bass.